

4. Молодецька-Гринчук К.В, «Методика виявлення маніпуляцій суспільною думкою у соціальних інтернет-сервісах». *Інформаційна безпека*. 2016. № 3(23). С. 80–92.

5. Філософський енциклопедичний словник: довід.видання / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: НАН-Інс-т філос. ім. Г.С. Сковороди. Вид-во: Абрис. 2002. 742 с.

Карпенко Микола Іванович,

професор кафедри правового забезпечення гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, доктор юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Як зазначає І.А. Федчак «кримінальний аналіз є діяльністю співробітників правоохоронних органів з використання інтелектуального програмного забезпечення та системного підходу щодо збору відповідної інформації, аналітичного вивчення певних характеристик, тенденцій з метою встановлення взаємозв'язків між фактами, подіями, явищами, суб'єктами та об'єктами, оптимізації управління правоохоронними органами на державному, територіальному рівні та під час вирішення конкретних задач протидії злочинності» [1, с. 16].

За своїм характером кримінальний аналіз може бути загального характеру або спеціалізованим.

Кримінальний аналіз загального характеру спрямований на виявлення широкого спектру кримінальних правопорушень, зазвичай у сфері невеликих відомств або юрисдикцій.

Спеціалізований кримінальний аналіз призначений для відповідного типу злочинної діяльності або об'єкта, як-от наркотики, зброя, промислове шпигунство чи організована злочинність.

Систему кримінального аналізу в правоохоронних органах можна розділити на два основні напрями:

1. Аналіз злочинності, її причин і умов, її супутніх, особи тих, хто вчиняє кримінальні правопорушення, а також методів контролю за злочинністю та боротьби з нею (включаючи в поняття боротьби зі злочинністю та її попередження).

2. Аналіз злочинів, механізм їх відображення в джерелах інформації, діяльність з розкриття, розслідування та попередження всіх видів злочинів і розробки на цій основі найбільш ефективних методів і засобів розкриття злочинів [1, с. 17].

Мета кримінального аналізу:

– напрацювання нових напрямів у досудовому розслідуванні кримінального провадження;

– якісне планування окремих слідчих (розшукових) дій;

- аналітичне супроводження оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування;
- аналіз стану ефективності досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності та превентивної діяльності у протидії злочинності;
- оброблення великого обсягу інформації, з відстежуванням та пов'язуванням фактів за допомогою спеціальних аналітичних методів;
- аналіз складної і розгалуженої структури зв'язків об'єктів оперативно-розшукової справи або кримінального провадження;
- виявлення ризиків, тенденцій майбутнього розвитку злочинності та в подальшому запобігання їй;
- розв'язання більш масштабних довгострокових проблем і досягнення цілей для виявлення ключових фігур злочинного світу або синдикатів, прогнозування зростання видів злочинної діяльності та встановлення пріоритетів діяльності правоохоронних органів;
- аналіз інформації, спрямованої на виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку за великий період часу [1, с. 20].

Із наявних в Україні державних органів у військовій сфері правоохоронними функціями наділені відповідно до чинного законодавства, в першу чергу: Військова служба правопорядку у Збройних Силах України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, Державна прикордонна служба України, Державне бюро розслідувань, Національна гвардія України, Національне антикорупційне бюро України, прокуратура, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України.

Зазначені правоохоронні органи здійснюють у військовій сфері правоохоронну діяльність, що передбачає «систему заходів, спрямованих на забезпечення виконання конституції, законів та інших нормативно-правових актів. Є засобом зміцнення законності й правопорядку, забезпечення конституційних прав громадян. Здійснюється правоохоронними та іншими державними органами, а також громадськими організаціями» [2, с. 47].

У свою чергу О.П. Когляренко висловлює думку, що «правоохоронна діяльність у Збройних Силах України – це форма реалізації правоохоронної функції держави, яка з урахуванням особливостей об'єктів правоохорони та значущості покладених на Збройні Сили України завдань, здійснюється спеціальними правоохоронними органами, має владний характер і спрямована на зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, забезпечення конституційних прав військовослужбовців, запобігання вчиненню, виявлення, припинення, розслідування і розкриття кримінальних та інших правопорушень, шляхом застосування примусових заходів у регламентованих законом процедурних межах і процесуальному порядку» [3, с. 12–13].

Стан військової злочинності протягом 2015–2021 рр. за вчинення військових кримінальних правопорушень, передбачених розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України, засвідчує про їх суттєве збільшення (з 441 засудженої особи у 2014 р. до 1782 осіб у 2020 р.).

В розрізі військових злочинів значно зросла кількість військових кримінальних правопорушень проти порядку проходження або несення військової служби, пов'язаного з місцем перебування або виконання обов'язків військової служби (ст. 407–409 Кримінального кодексу України).

Так протягом 2020 р. за їх вчинення засуджено 1658 військовослужбовців, що становить 93,04 % від загальної кількості [4, с. 263].

На підставі дослідження соціально-демографічних, кримінально-правових і морально-психологічних ознак військовослужбовців, які вчиняли зазначені військові злочини О.М. Артеменко розробив загальний кримінологічний образ особистості такого злочинця: «це чоловік (99,7 %), віком 31–40 років (29,1 %), із загальною середньою освітою (41,3 %), громадянин України, українець (88,8 %), не одружений (54,7 %), не має дітей (66,9 %). Проходить службу після мобілізації у Сухопутних військах (98,1 %) у військовому званні солдата (64,2 %), не судимий (93,4 %)» [5, с. 196].

У системі Національної поліції України структурним підрозділом кримінального аналізу орган управління поліції здійснює три їх види: оперативний, тактичний, стратегічний кримінальний аналіз.

В діяльності Військової служби правопорядку у взаємодії з іншими правоохоронними органами, на нашу думку, є цікавим, перш за все, тактичний і стратегічний кримінальні аналізи, які передбачають відповідно:

а) тактичний кримінальний аналіз:

1) встановлення тенденцій злочинності – розкриття основної спрямованості розвитку злочинності та її окремих видів у минулому, на теперішній час і, як прогноз, у майбутньому. Тенденції злочинності розкриваються на основі динаміки рівня злочинності в цілому, її окремих організованих груп (злочинних організацій) та видів, також на основі динаміки і зрушень усередині самої злочинності;

2) визначення (дослідження) типової інформаційної моделі злочинної діяльності – система опису криміналістичних ознак певного виду злочинів, що дає уявлення про злочини цієї групи, особи типового суб'єкта, механізму злочинної діяльності, обстановки вчинення злочину та інших обставин, у подальшому служить інформаційною базою для розробки відповідної методики розслідування конкретного злочину та побудови відповідної структури;

3) аналіз стану злочинності на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності

певної групи, який надає можливість розробити превентивні заходи щодо попередження виявлених особливостей на певній території;

4) встановлення профілю злочину – збір, дослідження, оцінка та використання інформації про злочин, яка конструює його встановлену модель у вигляді суджень та образів, даючи спрямування на розробку версій та подальше планування слідчих дій;

5) встановлення профілю підозрюваного – визначення загальних ознак моделі поведінки та психологічного портрету злочинця, на підставі опису злочину, рис характеру особи, котра його скоїла, типу особистості підозрюваного, ймовірного району його проживання, виконаної роботи з метою об'єднання виявлених кримінальних правопорушень;

6) встановлення профілю потерпілого – систематизовані та формалізовані типові (характерні) ознаки, які допомагають встановити особу, щодо якої може бути вчинено певний вид злочину, з метою застосування поліцейськими у попередженні злочинності;

7) аналіз окремих видів злочинів – реконструкція події злочину, полягає у встановленні: послідовності окремих подій, регулярності подій, неточності інформації, що надходить з різних джерел, з метою напрацювання рекомендацій для подальшого напрямку ведення досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності;

8) аналіз ризиків – забезпечує визначення та виявлення індикаторів ризику або характерних (типових) ознак суб'єктів, зі сторони яких існує висока вірогідність скоєння правопорушень, з метою їх подальшої перевірки та вжиття інших заходів, передбачених законодавством;

б) стратегічний кримінальний аналіз:

1) оцінка пріоритетів загроз, спричинених діяльністю організованих злочинних угруповань, та скоєних тяжких і особливо тяжких злочинів, зокрема вразливих і сприятливих умов для їх вчинення, та підготовка пропозицій для прийняття управлінських рішень у сфері розроблення стратегічних засад протидії злочинності з наданням оцінки обсягу та рівня небезпеки в країні, у тому числі за методологією SOCTA;

2) здійснення управління ризиками (визначення, виявлення, оцінка, розробка способів мінімізації та усунення причин), що несуть загрозу публічній безпеці й порядку, правам і свободам людини, заходам щодо протидії злочинності, з урахуванням зон ризиків, результатів ідентифікації, верифікації та вивчення учасників злочинної діяльності і закономірностей їх сталого функціонування;

3) складання прогнозів розвитку кримінальних тенденцій при розробці засад протидії злочинності та напрацювання способів їх мінімізації, а також усунення причин [1, с. 62–63].

На підставі вищезазначеного вбачається доцільним вивчити досвід проведення кримінального аналізу у відповідних підрозділах Національної поліції України з метою можливого його використання в діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Список використаних джерел

1. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.
2. Шемшученко Ю.С. Правоохоронна діяльність // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 5: П-С. 2003. 736 с.: іл.
3. Котляренко О.П. Правоохоронна діяльність у Збройних Силах України: організаційно-правові аспекти [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.П. Котляренко; Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2017. 20 с.
4. Карпенко М.І. Кваліфікація військових правопорушень : навч. посіб. / М.І. Карпенко. Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2021. 268 с.
5. Артеменко О.М. Злочини проти порядку проходження військової служби: кримінологічне дослідження: монографія / О.М. Артеменко; [наук. ред. В.В. Голіна]. Харків: Право, 2019. 224 с.

Качунь Віталій Андрійович,

начальник відділу кримінального аналізу
ГУНП в Тернопільській області

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНІХ СИСТЕМ ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ У СТВОРЕННІ НАДІЙНОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ «БЕЗПЕЧНЕ МІСТО» (НА ПРИКЛАДІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОГРАМНО-АПАРАТНОГО КОМПЛЕКСУ «САМАР»)

Стрімкий розвиток технологій протягом останніх декількох років озброїв людство численними досягненнями в галузях інформаційних технологій. Ці досягнення знаходять найрізноманітніші сфери застосування, в тому числі побудова сучасних систем відеоспостереження із використанням в них штучного інтелекту. В свою чергу їх можуть використовувати в повсякденній службовій діяльності правоохоронці, військові, розвідувальні і контррозвідувальні служби нашої держави.

Так, частина друга ст. 19 Конституції України передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Сьогодні на законодавчому рівні (пункт 5 частини 1 статті 40 Закону України «Про Національну поліцію») передбачена можливість використання оперативними підрозділами правоохоронних органів досягнень сучасних технологій, які можуть сприяти значному підвищенню ефективності протидії злочинності [1]. Саме тому з метою вирішення завдань, які стоять перед правоохоронними органами, доцільно використовувати системи відеоспостереження по всій території держави, поєднуючи їх із використанням систем штучного інтелекту та розробки в них аналітичних компонентів. Такі системи щоденно підтверджують свою ефективність у боротьбі зі злочинністю